

O LJUBAVI

Stari Arapi su rado koristili izreku da „ljubav — nek je Alah uzvisi — počinje kao šala a završava kao stvar veoma ozbiljna”. Istina, u našoj svesti, a i u čitalačkoj uobrazilji, kad se povede reč o ljubavi na Istoku najčešće na nju, po svoj prilici, gledamo Pazolinijevim očima ili kroz *Hiljadu i jednu noć*, *Kamasturu* ili kakav mirisni vrt poput onog šejha Nevzafija¹⁾. Sada je ovo delo po drugi put pred nama, prvi put se pojavilo pre dvadestak godina pod drugačijim naslovom²⁾. *Golubična ogrlica*³⁾ je filozofsko-pesnički traktat o ljubavi arapskog i andaluzijskog pisca i erudita Ibna Hazma (994—1063). Ovim delom Ibn Hazm je obuhvatio gotovo sve vrste ljubavi, čak i onu koju neki nazivaju bludnom, ali je ipak među svim vrstama ljubavnog iskazivanja data prednost čistoj ljubavi, onoj koja se diči platonovskom slikom ljubavne čežnje. Ovakvo shvatanje i predstavljanje ljubavi samo je po koji put začinjeno tek doslučenim ljubavnim pikanterijama srednjega veka na tlu arapske Španije, uglavnom, među muslimanskim svetom.

Ugledavši naslov ove knjige mnogi će, verovatno, početi svoja razmišljanja od duhovitog retoričkog Gasetovog pitanja (onog Gasete koji je rekao da se čovek razlikuje od životinje samo po tome što ima istoriju): da li se ljubavni život i iskustvo drugih razlikuje od našeg?! Drugim rečima, da li je ljubav među Arapima isti osećaj kao i ovde u Evropi, među nama? Duhovito spekulirajući s etimologijom reči „amur” pisac predgovora španskog izdanja *Golubičnog đerdana*, Ortega i Gaset, čijim je inače nadahnutim, ali ne i uvek visprenim ili tačnim predgovorom⁴⁾ opskrbljeno ovo izdanje, dovodi nas

¹⁾ *Mirisni vrt Šejka Nevzafija*, Zagreb, Prosveta, 1972. (postoji, začudo, iste godine još jedno izdanje od druge zagrebačke izdavačke kuće — Naprijeda.

²⁾ *Golubičn đerdan*, Novi Sad, Bratstvo—Jedinstvo, 1962.

³⁾ Ibn Hazm, *Golubična ogrlica*, prev. G. Stojković i A. Badnjarević, Beograd, Književne novine, 1985.

⁴⁾ Ne bismo mogli lako prihvatiti duhovito spekulisanje u vezi s ulogom Germana u zapadnoj Evropi i Arapa na Bliskom istoku. Takođe i Gasetin stav da su Arapi po prirodi sholastičari može da izazove nepotrebne civilizacijske nesporazume. Duhovita spekulisanja i znati-

u očaj možda, nismo senzualni i goropadni ljubavnici kao Etrurci od kojih Rimljani pri- miše reč ljubav i predadoše je Evropi, niti toliko razvratni kao neki junaci iz *Hiljadu i jedne noći*, a sve smo manje platonci kao Ibn Hazm.

Ipak, na kraju ispadne da *Golubičinu ogrlicu* treba poneti kao vernu ogrlicu, kao vredan nakit jedne vrste romantičnog uzleta, ako ne već i valjanog spoznavanja načina ljubavnog doživ- ljava andaluzijske Španije i šire arapske (istoč- ne) tradicije. Sve ovo može delovati kao inte- lektualno osveženje, može nas osvežiti, kao čaša literarnog špricera u vremenu kada je ljubav bezdušno komercijalizovana u foto-slogu i na celolidu, kada o njoj više znaju poletarci od (srednjovekovnih) akademika.

Pored platanovskog poimanja ljubavi u ovom traktatu je u bit ljubavnog fenomena ugrađen beduinski odnos prema njoj a to shvatanje, najčešće, stoji na sredokraći između seksualne, duševne, romantične, pune patnje ljubavi i mi- stičnog zanosa iza kojeg se nazire asketsko i metafizičko opštenje s onostranim ili Tvorcem. Ta opisana strasna ljubav definiše se beduin- skom pragmatično-lirskom izrekom: Ovaj je ubijen ljubavlju, za njegovu krv nema ni pla- ćanja, ni osvete.

Ibn Hazm je svoju sentimentalnu knjigu o ljubavi, kako je inače, naziva njen prevodilac na španski, arabista Gomez, podelio na tri- deset glava. Deset je posvećeno počecima lju- bavi, njenim ispoljavanjima i znacima, onima koji se u snu zaljubljuju, onima koji se zaljube na osnovu opisa, na prvi pogled, onima koji se zaljube tek posle dugog vremena; tu je i glava o dopisivanju, itd. U 12 glava Ibn Hazm opi- suje osobine ljubavi, ljubavnika, ljubavne zgo- de. O nesrećama koje sustižu ljubav govori se u šest glava, a traktat se završava govorom o nepodcbnosti greha i prednostima nevinosti.

Razmišljanja o ljubavi i njenim ispoljavanjima, teškoćama, čarima i sumnjama, Ibn Hazm ilu- struje tananim izborom priča iz sopstvenog is- kustva ili pričama svojih poznanika čija imena retko navodi tačno kako im ne bi time kakvo zlo pričinio ili neprijatnost na vrat navalio. Prozna razmišljanja o ljubavi pisac često preta- će u stih koji je, uglavnom, ispravan u tradicio- nalnom maniru klasične arapske kaside. U ne- kim glavama on govori i o ljubavi između osoba istoga pola, mada se i takvom shvatanju poje- dinih ljubavnih pasaža i iskustava kod Arapa mora biti oprezan jer se još od beduinske poe-

željno čeprkanje po psihološkom organitetu drugih uvek izazivaju, pored naravno i zamišljenosti, i neo- doljivo osećanje promašenosti. No, o tom drugom prilikom.

zije, a iz razloga koji je nalagao plemenski moral, pesnik ustručavao da uoptrebljava gramatički ženski rod. „Predgovarač“ Gaset je ovu ljubav shvatio u doslovnom smislu i osmotrio je kao jednu od istočnjačkih ljubavnih „veština“, dok je Himzo Neimarlija ovo pitanje sasvim zaobišao u inače solidnom pogovoru u kome je predstavio život i delo Ibna Hazma. Naravno, da kada je reč o ljubavi između polova, ili tzv. „neprirodnoj“ ljubavi, njih treba jasno odvojiti od prijateljstva. To upravo i čini Ibn Hazm koji pretpostavlja iskrenost i odanost (i u prijateljstvu i u ljubavi) neiskrenosti, ogovaranja i klevetanja.

Ibn Hazm, nesuđeni ministar (samo je deset dana proveo na tom položaju), učen čovek, pisac uporedne istorije religija, sačinio je ovaj traktat mlad. No, on je tako iskusno govorio o ljubavi i tako vrsno ovim delom propoveda da dušama treba dati predaha, jer i one rđaju kao što rđa gvožđe. Iz ove knjige kao da nam postaje jasnije ono vatreno i odano pevanje srednjovekovnih trubadura u Evropi, a upravo se preko pojavljivanja ovakvih knjiga napaja naša radoznalost u otkrivanju nepoznatih nam dodira s Istokom.

Ibn Hazm je u ovom delu poštovao formu srednjovekovnog adaba (ar. obrazovanje; didaktična književnost; pismenost uopšte), ali je izbegao upotrebu sadža (ar. rimovana proza) koji je u IX veku preko Džahiza doživeo literarnu obnovu i docnije postao nezaobilazni stil proznog izražavanja, što je u velikoj meri zaustavilo razvoj proze.

Na kraju, hteo bih istaći da je u razgranatom izdavaštvu sve više nebrige za naš jezik i za neke stručne intervencije. Mada postoje lektori i recenzenti u knjigama se sve češće ne poštuju ni osnovni zahtevi usvojenog nam pravopisa, a ko još da brine, recimo, što je Vahibiti iz Nedžda pojavljuju kao Nehdovi Vahibiji, što se engleska reč *clash* prevodi preko španskog sa „udarac“ umesto „sudar“ (reč je o poznatom terminološkom izrazu *the clash of cultures*). Veoma čudi da nigde nema podataka da je ovo delo objavljeno još 1962. pod nešto drugačijim nazivom (*Golubičin đerdan*) i bez pomenutih predgovora i pogovora. Nigde nema ni podatka s kojeg jezika su prevodioci preveli *Golubičinu ogrlicu!*?